

CHIẾN THẮNG CHỦ NGHĨA PHÁT XÍT và vấn đề bảo vệ hoà bình thế giới trong giai đoạn hiện nay

PGS, TS TRẦN MƯƠ*

Thế kỷ XX trôi qua ghi nhận sự đóng góp to lớn của nhân loại tiến bộ trong cuộc đấu tranh tiêu diệt chủ nghĩa phát xít (CNPX), cứu loài người khỏi thảm họa diệt chủng trong hai cuộc chiến tranh thế giới (CTTG). Nếu CTTG thứ nhất (1914-1918) giữa hai tập đoàn đế quốc đứng đầu là Đức - Áo - Hung với tập đoàn đế quốc đứng đầu là Anh - Pháp - Nga lôi kéo 33 quốc gia chỉ ở châu Âu tham chiến, thì cuộc CTTG thứ hai (1939-1945) đã lôi kéo 76 quốc gia trên thế giới vào cuộc chiến với những tổn thất cực kỳ to lớn về người và của.

CTTG thứ hai đã kéo dài gần 6 năm, được chia làm hai giai đoạn với tính chất khác nhau. Giai đoạn khởi đầu (từ tháng 9-1939 đến tháng 5-1941) là chiến tranh giữa hai tập đoàn đế quốc, một bên là CNPX đứng đầu là Đức - Italia - Nhật Bản với một bên là tập đoàn đế quốc đứng đầu là Anh - Pháp. Đây là giai đoạn cuộc chiến tranh mang tính chất đế quốc chủ nghĩa nhằm phân chia lại thế giới, giành giật thị trường, vùng nguyên liệu và ảnh hưởng với những toan tính chính trị hết sức xấu xa của chủ nghĩa đế quốc.

Từ khi phát xít Đức tấn công Liên Xô ngày 22-6-1941, cuộc chiến tranh chuyển sang giai đoạn thứ hai - giai đoạn đấu tranh giữa một bên là các lực lượng phát xít đứng đầu là Đức - Italia - Nhật Bản với một bên là các lực lượng dân chủ chống phát xít tập hợp

trong Mặt trận dân chủ chống phát xít bao gồm 76 quốc gia trên toàn thế giới. Trong giai đoạn này cuộc chiến tranh mang tính chất dân chủ chống phát xít, với mục tiêu tiêu diệt CNPX, cứu loài người khỏi thảm họa chiến tranh.

Chiến thắng CNPX trong CTTG thứ hai có ý nghĩa lịch sử hết sức to lớn và để lại cho nhân loại tiến bộ trên toàn thế giới những vấn đề về đấu tranh chống lại các thế lực gây chiến, bảo vệ hoà bình, ổn định và phát triển.

I. Ý nghĩa lịch sử của chiến thắng chủ nghĩa phát xít

Một là, thắng lợi của cuộc đấu tranh chống phát xít của các lực lượng dân chủ, tiến bộ đã cứu loài người khỏi thảm họa diệt chủng, bảo vệ nền văn minh của nhân loại.

CTTG thứ hai là cuộc CTTG dài nhất trong thế kỷ XX; cuộc chiến tranh tàn khốc nhất trong lịch sử loài người. Trong gần 6 năm, CTTG thứ hai đã tàn phá bằng tất cả các cuộc chiến tranh của 1000 năm trước cộng lại và gấp 10 lần cuộc CTTG thứ nhất. Hơn 60 triệu người bị chết, trong đó nhiều nước có số người hy sinh chiếm hơn 10% tổng số dân như Liên Xô 16,2%, Ba Lan 14%, Nam Tư 10%. Nền văn minh nhân loại bị CNPX huỷ hoại, tàn phá nặng nề. Mặc dù vậy, mưu đồ làm bá chủ thế giới, tiêu diệt nền văn minh, tiêu diệt phong trào cách mạng các nước của "đại Đức", "đại Đông Á" đã bị chặn lại và bị đập tan.

* Viện trưởng Viện quan hệ quốc tế, Học viện CTQG Hồ Chí Minh

Hai là, chiến thắng CNPX trong CTTG thứ hai đã bảo vệ nhà nước XHCN đầu tiên trên thế giới, chứng tỏ sức mạnh hơn hẳn của CNXH.

CNPX hiểu rất rõ đối thủ lớn nhất, trực tiếp nhất phải tiêu diệt là Liên Xô và hiểu cả những toan tính xấu xa của Anh - Pháp định lợi dụng Đức chống Liên Xô, tiêu diệt CNXH để tái vũ trang.

Trùm phát xít Hitle đã tính toán khá kỹ khi để ra các bước trong giai đoạn I của cuộc chiến tranh (chiếm Ba Lan, chiếm các nước Bắc Âu, Trung Âu để thăm dò phản ứng) và sau đó đánh chiếm nước Anh và Pháp, biến châu Âu tư bản thành sân sau, thành hậu phương để quyết chiến với Liên Xô ở trận cuối cùng. Trong 3 tháng đầu, Đức đã tập trung toàn lực ở thế áp đảo hòng giành thắng lợi trong mưu toan tiêu diệt Liên Xô. Mặc dù phải chịu sự hy sinh to lớn về người (hơn 27 triệu) và bị tàn phá hầu hết những thành quả của công cuộc xây dựng CNXH hơn 20 năm trước đó, nhân dân và hồng quân công nông dưới sự lãnh đạo của Đảng cộng sản và Nhà nước Liên Xô đã kiên trì tổ chức cuộc chiến tranh vệ quốc vĩ đại, tiêu diệt CNPX bảo vệ thành quả của CNXH, truy kích, tiêu diệt CNPX Đức đến tận saò huyệt Béclin; tiêu diệt hơn 2 triệu quân Quan Đông của Nhật ở Mãn Châu - Trung Quốc, buộc Nhật Bản phải đầu hàng đồng minh. Thắng lợi của nhân dân Liên Xô trước CNPX không chỉ bảo vệ vững chắc quốc gia XHCN đầu tiên trong lịch sử loài người, mà còn chứng minh sức mạnh của chế độ XHCN trước các thế lực hiếu chiến, xâm lược. Không có sức mạnh vật chất to lớn do chế độ XHCN tạo ra, không có tinh thần quả cảm vì độc lập tự do của dân tộc mình, vì độc lập tự do của các dân tộc khác trên lập trường của chủ nghĩa quốc tế XHCN thì không thể chiến thắng CNPX trong chiến tranh. Chiến thắng CNPX khẳng định sức mạnh của CNXH. Liên Xô trở thành thành trì, niềm tin của nhân loại tiến bộ trong cuộc đấu tranh cho hoà bình, độc lập dân tộc, dân chủ và tiến bộ xã hội.

Ba là, thắng lợi của cuộc chiến tranh chống CNPX đã giải phóng nhiều nước ở châu Âu, châu Á, tạo điều kiện cho nhiều nước quá độ lên CNXH, làm cho CNXH trở thành một hệ thống thế giới sau chiến tranh.

Trên đà tiến công tiêu diệt CNPX, hồng quân Liên Xô đã phối hợp với nhân dân và lực lượng vũ trang các nước giải phóng nhiều nước ở châu Âu, châu Á, tạo điều kiện cho các nước tiến hành những cuộc cải biến cách mạng trên các lĩnh vực kinh tế, chính trị, văn hoá, xã hội để đi vào quỹ đạo của CNXH. Dưới sự giúp đỡ của Liên bang Xô viết, sau CTTG thứ hai, các nước Ba Lan, Tiệp Khắc, Bungari, Hunggari, Rumani, Anbani, Nam Tư, Cộng hoà dân chủ Đức (ở châu Âu) và Mông Cổ (ở châu Á) tiến hành nhiều cuộc cải biến cách mạng, hoàn thành cách mạng dân chủ nhân dân, tuyên bố đưa đất nước đi vào quỹ đạo của CNXH. Sau CTTG thứ hai, CNXH đã vượt khỏi phạm vi một nước, một châu lục và trở thành một hệ thống thế giới. Sự lớn mạnh của CNXH đã góp phần rất quan trọng vào việc ngăn chặn các thế lực hiếu chiến, sô vanh chủ nghĩa mưu toan phục hồi CNPX.

Bốn là, chiến thắng CNPX trong CTTG thứ hai đã tạo ra những điều kiện khách quan thuận lợi cho nhiều dân tộc đứng lên giành chính quyền trong cao trào đấu tranh giải phóng dân tộc ở châu Á - Phi - Mỹlatinh, mở đầu trào lưu phi thực dân hoá trên toàn thế giới.

Chiến thắng của các lực lượng dân chủ, tiến bộ toàn thế giới đập tan ách thống trị của phát xít Đức, Italia ở châu Âu, châu Phi và phát xít Nhật ở châu Á - Thái Bình Dương, tạo điều kiện khách quan thuận lợi cho cao trào đấu tranh giải phóng dân tộc trên thế giới. Nhiều nước, do có sự chuẩn bị chu đáo về chiến lược, sách lược, chuẩn bị đầy đủ lực lượng chính trị, lực lượng vũ trang, đã chớp thời cơ giành chính quyền từ tay phát xít và tay sai của chúng. Nhiều nước ở châu Á, châu Phi và châu Mỹlatinh đã chớp thời cơ thuận lợi đứng lên giành chính quyền hoặc tổ chức cuộc chiến đấu chống chủ nghĩa thực dân, đòi độc lập dân tộc. Một trào lưu phi thực dân hoá trên thế giới đã mở ra sau chiến tranh.

Ở Việt Nam, do có sự chuẩn bị chu đáo về chiến lược và sách lược, chuẩn bị về tổ chức, lực lượng chính trị và lực lượng vũ trang, sớm theo dõi và đánh giá đúng chiều hướng phát triển của cuộc chiến, với tư cách là một quốc gia trong mặt trận đồng minh chống

phát xít, nên khi Nhật đảo chính hất cẳng Pháp và nhất là thời điểm Nhật đầu hàng, Đảng ta và Chủ tịch Hồ Chí Minh đã kịp thời phát động cao trào tổng khởi nghĩa giành chính quyền về tay nhân dân trong Cách mạng tháng Tám, năm 1945. Sự chuẩn bị kỹ lưỡng, chu đáo, toàn diện cho khởi nghĩa tháng Tám là quyết định, là căn bản bảo đảm cho thắng lợi. Song chiến thắng phát xít là một nhân tố quan trọng cho thắng lợi. Với việc chớp được thời cơ khởi nghĩa giành chính quyền, Cách mạng tháng Tám của Việt Nam là cuộc cách mạng giải phóng dân tộc duy nhất trong lịch sử thế kỷ XX giành được chính quyền do ĐCS lãnh đạo.

II. Chiến thắng chủ nghĩa phát xít với vấn đề bảo vệ hoà bình thế giới giai đoạn hiện nay

CNPX là kẻ đã gây ra CTTG. Đây là một thế lực được nhân loại nhận diện khá rõ, thể hiện trong báo cáo chính trị tại Đại hội VII của Quốc tế cộng sản do G.Dimitroff trình bày. Đó là sự tấn công tàn bạo nhất của tư bản chống lại quần chúng lao động, là chủ nghĩa sô vanh nhất, hiếu chiến đến cực điểm, là chiến tranh xâm lược, là thế lực phản động cuồng bạo, là bọn phản cách mạng, kẻ thù xấu xa nhất của giai cấp công nhân và của cả loài người trên thế giới¹.

Nhân loại đã phải đối mặt với cuộc CTTG thứ nhất (1914 - 1918) và nhận rõ bản chất của CNPX, nhưng câu hỏi là vì sao không ngăn được CTTG thứ hai nổ ra? Bài học ngăn chặn CNPX và chiến tranh vẫn sẽ là bài học lớn của thời đại chúng ta.

Thế kỷ XX đã đi qua. Dự báo chung của Đảng ta cho rằng, 15-20 năm đầu của thế kỷ XXI chưa có khả năng nổ ra CTTG, nhưng sự bùng phát xung đột vũ trang ở các nước, ở các khu vực lại gia tăng và tiềm ẩn nhiều nguy cơ hết sức khó lường. Quan hệ quốc tế trong lịch sử chưa bao giờ lại phức tạp, đầy khó khăn đặt ra cho mỗi quốc gia như hiện nay.

Sau kịch biến ở Liên Xô và Đông Âu với sự đổ vỡ một mảng lớn của hệ thống XHCN, sự tan rã ĐCS Liên Xô và sự biến dạng của nhiều ĐCS và công nhân, trật tự thế giới có sự thay đổi căn bản. Thế giới từ trật tự hai cực đang vận động theo xu thế hình thành trật tự "nhất siêu đa cường". Mỹ đang nắm nhiều lợi thế toan

tinh đến giấc mơ bá chủ thế giới. Với việc ngạo mạn thách thức cả thế giới với chiến lược "đánh đòn phủ đầu" thay cho các chiến lược an ninh trước đó, Mỹ đã thực hiện được khá nhiều mưu đồ. Đó là bất chấp các qui ước, luật pháp quốc tế, thông qua "dân chủ, nhân quyền, tôn giáo, dân tộc" như là những đột phá khẩu để can thiệp vào các nước. Mỹ đã trực tiếp hoặc huy động các đồng minh gây ra cuộc chiến tranh vùng vịnh lần thứ nhất, cuộc chiến tranh trên bán đảo Ban Căng làm tan rã Liên bang Nam Tư, cuộc chiến ở Ápganixtan và gần đây lấy lý do chống khủng bố lật đổ chính thể ở Irắc thông qua một cuộc chiến tranh công nghệ cao. Việc tự rút khỏi các hiệp ước về chống sản xuất các loại vũ khí hạt nhân với Liên Xô và SNG trước đây đã đẩy nhân loại vào cuộc chạy đua vũ trang mới hết sức nguy hiểm. Mỹ đang ủng hộ chủ nghĩa ly khai, chủ nghĩa dân tộc cực đoan, ủng hộ các phái đối lập ở nhiều quốc gia dưới chiêu bài tự do, dân chủ, kinh tế thị trường. Chưa bao giờ lực lượng quân sự của Mỹ lại được triển khai rộng rãi trên thế giới như những năm đầu của thế kỷ XXI.

Trong bối cảnh thế giới đầy biến động, đầy trắc ẩn bởi chính sách cường quyền hiếu chiến, áp đặt của Mỹ, các thế lực phát xít mới đang có dấu hiệu quay trở lại ở nhiều nước, trong đó đặc biệt lo ngại ở chính các nước phát xít trước đây đã gây ra chiến tranh. Dưới chiêu bài dân tộc cực đoan, bài Do thái, bài ngoại, lực lượng phát xít mới ở Áo, Đức, Italia và nhiều nước khác đã gây không ít khó khăn cho chính phủ các nước đó. Đó là chưa kể một nhóm nhỏ các thế lực cực đoan Hồi giáo đã và sẽ còn tiếp tục mưu toan dùng khủng bố quốc tế nhằm giải quyết những bất cập lịch sử do các tập đoàn đế quốc gây ra. Chủ nghĩa đế quốc với chính sách hiếu chiến, ngạo mạn, can thiệp trắng trợn, đe dọa độc lập tự do, cản trở sự phát triển bền vững của các quốc gia chính là những tiềm ẩn bùng phát xung đột trên thế giới.

Sáu mươi năm qua kể từ khi nhân loại tiến bộ chiến thắng CNPX, CTTG được ngăn chặn; thế giới đã bình yên và phát triển trong hoà bình. Hoà bình, ổn định là mong ước của toàn nhân loại. ĐCS Việt Nam

trong đường lối đối ngoại đã khẳng định: "... tiếp tục giữ vững môi trường hoà bình và tạo các điều kiện quốc tế thuận lợi để đẩy nhanh phát triển kinh tế - xã hội, công nghiệp hoá, hiện đại hoá đất nước, xây dựng và bảo vệ Tổ quốc, bảo đảm độc lập và chủ quyền quốc gia, đồng thời góp phần tích cực vào cuộc đấu tranh chung của nhân dân thế giới vì hoà bình, độc lập dân tộc, dân chủ và tiến bộ xã hội"².

Để giữ vững môi trường hoà bình, ngăn chặn thành công chiến tranh, bài học về chiến thắng CNPX trong CTTG thứ hai vẫn còn nguyên giá trị lịch sử. Đó là, chỉ có thể ngăn chặn các thế lực hiếu chiến gây ra chiến tranh khi các lực lượng dân chủ, tiến bộ trên toàn thế giới đoàn kết, hợp lực trong một mặt trận chung thống nhất. Các đảng chính trị, các quốc gia dân tộc nếu bị chia rẽ, thiếu sự liên kết thống nhất sẽ là cơ hội cho CNPX trỗi dậy gây chiến.

CNPX cho dù dưới bất cứ hình thức nào cũng phải bị cộng đồng quốc tế tiêu diệt tận gốc. Những toan tính chính trị nhỏ hẹp xuất phát từ lợi ích dân tộc của một nước, của một số nước sẽ lặp lại sai lầm như đã từng diễn ra trong CTTG thứ hai. Hơn nữa, để ngăn chặn và tiêu diệt tận gốc nguy cơ CTTG trong giai đoạn thế giới đi vào xu thế hợp tác hoà hoãn như hiện nay, cần hợp lực đấu tranh xoá bỏ sự chênh lệch giàu nghèo, sự khác biệt Bắc - Nam. Phải hợp tác ngăn chặn suy thoái kinh tế, khủng hoảng tài chính song song với duy trì nền dân chủ, hiểu biết, hợp tác cùng có lợi, chống áp đặt, bất bình đẳng trong quan hệ quốc tế. Nhân loại hơn lúc nào hết cần hợp lực để ngăn chặn sản xuất, tàng trữ vũ khí giết người hàng loạt, cảnh giác với các lực lượng phát xít mới trỗi dậy, đập tan nó ngay từ khi mới nhen nhóm.

Chiến thắng CNPX trong CTTG thứ hai có ý nghĩa cực kỳ to lớn đối với tiến trình phát triển của lịch sử nhân loại, và vì vậy những bài học của nó vẫn còn nguyên giá trị trong giai đoạn hiện nay.

HỒ CHÍ MINH KIẾN LẬP...

(Tiếp theo trang 17)

pháp thể hiện quyền tập trung thống nhất, đặc biệt tập trung cao nhất vào Chủ tịch nước. Hồ Chí Minh, vị lãnh tụ sáng suốt của Đảng, được Quốc hội tin tưởng giao trọng trách giữ cương vị nguyên thủ quốc gia và là người đứng đầu Chính phủ. Chế định về vai trò, nhiệm vụ, quyền hạn tập trung vào Chủ tịch nước - nguyên thủ quốc gia, đồng thời là người trực tiếp đứng đầu điều hành Chính phủ là một đặc trưng tiêu biểu của tổ chức nhà nước pháp quyền Việt Nam được thực thi ngay từ khi nước VNDCCH ra đời. Chế định đó vừa bảo đảm quyền lãnh đạo của Đảng, vừa thực hiện được quyền lực Nhà nước tập trung thống nhất và vừa phát huy được quyền hạn của Chính phủ trong việc tổ chức thực thi có hiệu quả mọi nhiệm vụ kháng chiến, kiến quốc.

Nhà nước pháp quyền Việt Nam do Hồ Chí Minh kiến lập thực sự là công cụ sắc bén, mạnh mẽ, một nhân tố làm nên thắng lợi của cuộc kháng chiến chống Pháp với đỉnh cao là chiến thắng Điện Biên Phủ, đánh dấu một mốc vàng chói lọi trong thời đại Hồ Chí Minh. Và qua lò lửa kháng chiến, nhà nước pháp quyền Việt Nam, bộ máy Chính phủ càng được tôi luyện và trưởng thành về mọi mặt, tiếp tục bước vào thời kỳ lịch sử mới của dân tộc.

Thực tiễn thắng lợi của sự nghiệp kháng chiến và kiến quốc đã khẳng định giá trị sáng tạo về tư tưởng và sự nghiệp kiến lập nhà nước pháp quyền Việt Nam của Hồ Chí Minh. Giá trị khoa học đó đã được kế thừa và phát triển phù hợp với hoàn cảnh cụ thể của đất nước và thế giới trong các giai đoạn sau, nhất là trong thời kỳ đổi mới hiện nay.

1, 2. *Hồ Chí Minh Toàn tập*, CTQG, H, 1995, T.1, tr.467, 438

3, 4. Sdd, T.4, tr.440, 163

5. Xem: *Hiến pháp Việt Nam* (1946, 1959, 1980 và 1992), CTQG, H, 1995, tr. 16-19.

1. Xem: *G.Dimitaróp Tuyển tập*, ST, H, 1962, tr.70

2. *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ IX*, CTQG, H, 2001, tr.119-120